

Ad~avane!

Cuadernos Españoles
de Cultura Idista

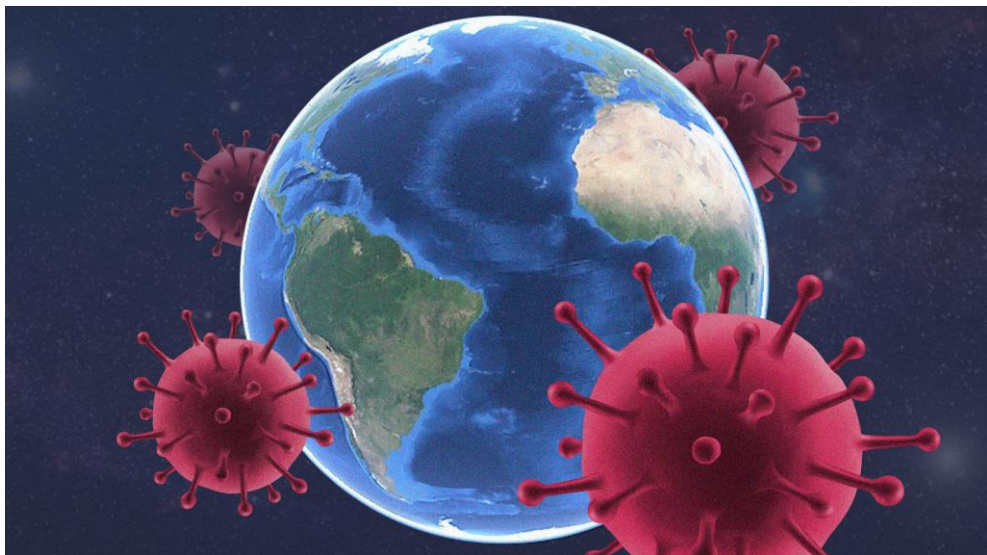

Ofical Organo dil
Hispan Ido-Societo

Aprilo 2020

Numero 30

Nun e Sempre

la mondo mustas esar unigita !

Fundada en el año 1927 para la propaganda de
la lengua internacional IDO

Editas: HISPAN IDO-SOCIETO
Redaktero: José Mª Rodríguez

✉ Apartado de Correos 3142
E-14080 Córdoba (Hispania)

 idosocietohispana@hotmail.com

Kun-laboris en ca numero:
PILAR GÓMEZ MOVELLÁN
ANTONIO MARTÍNEZ
DONALD GASPER

<u>INDEXO</u>	Pagino
L'efiko dil papiliono	3
Quo esas Laikismo?	6
Idala Niuzi en Hispania	10
La fazi dil Luno	11
L'altra idala dicionario	13
Lasta libri en Ido-linguo	14
Nia Pioniri: " <i>Pedro Marcilla Ferrús</i> " ...	15
Rezistos Me !	18
Gramatikala Pagino	19
Ni parolez pri: <i>Letri</i>	23
Poezio: <i>Deziro</i>	24
Vortala Distraktilo	25
Hieroglifo	26
Solvuri dil pasinta numero	27
Humoro	27

L' EFIKO DIL PAPILIONO

Chiniana proverbo dicas, ke la batado dil ali di papiliono esus percetebla en l'altra flanko dil mondo. Ca dicajo, ed anke l'exploradi dil matematikisto Edward LORENZ, estas la bazo di un ek la maxim traktata fizikala teorii en filmo: *l'efiko dil papiliono*. Segun ca teorio, la simpla batado dil ali di papiliono en Hong-Kong povas provokar tempesto en New York. Ma, ico povas eventar?

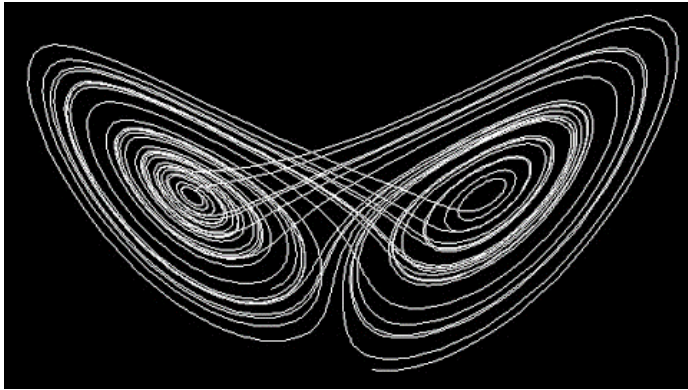

Totcerte, mikra komencala perturbo, se ol plugrandigas su en singla iterado, povas provokar imensa rezulto kelke pose. On asertas per la teorio dil kaoso e l'efiko dil papiliono, ke sistemo tante kompleksa kom l'universo esas ne-predicebla, tale, senfina iterado di fakti, qui semblas ne esar ligita un kun altri, povas provokar rezulto tote ne-predicebla.

AVIZO DIL REDAKTERO

Ca numero 30-ma di *Ad-avane !* aparas unesmaloke en la reto. Hispania, e mult altra landi en Europa, tra-vivas desfacila monati pro la kron-viruso COVID-19. La hispana guveniero aprobis l'alarm-stando en la tota lando e pro co ni, hispaniani, ne darfes ek-irar sur-strade escepte pro justifikita motivi. Ulte, omna imprimerii esas klozita, do, ni ne povas imprimir nia idala revuo. Ma, ni deziras esar prezenta an nia lekteri en la monato aprilo. Kom dicite, *Ad-avane !* aparas nun en la reto, pos kelka semani o monati ni dis-sendos l'exempleri di ca revuo a nia lekteri.

Imaginez ni, ke existus du universi tote egala, se en un ek li eventas ulo, qua unesme povus semblar tote ne importante, kom la batado dil ali di papiliono, ca universo reaktus segun diferanta maniero pro ta mikra akto, do l'evoluciono di amba universi sequus diferanta voyi.

Edward LORENZ, l'autoro dil teorio dil kaoso, asertis ke la veterala prognozuri esas klara exemplo di ca teorio. Lu, en la yaro 1963, esploris pri veterala prognozado per kompleksa equacioni kalkulita da lu ipsa e da komputori. Dum la aparato realigis la kalkuli, lu decidis preparar kafeo, pos kelka minuti lu vidis la rezulti segun la komputoro e li esis diferanta al kalkuli da lu atingita. Pro quo ca diferanta kalkuli? La solvuro esis tre facila. Por simpligar la kalkuli LORENZ decidis rondigar oli per la uzo di nur tri decimali, do la rapideso dil vento exemple esus 26,786 km/h, vice la plu exakta cifero 26,786954. La ne-uzita decimali provokis chanji en la rapideso dil vento, mem minima ma existanta, do la rezulti en la vetero esus tote diferanta pos kelka tempo.

En kelka filmi onu reprezentas simila situacioni. En filmo traktanta pri voyaji tra la tempo, la "voyajanti" tote ne darfis prenar kozi di ta epoki tamen un ek ta turisti prenis exotika floro en la jurasala evo, lore kande lu revenis aden la nun-tempa evo, la mondo esis tote diferanta nam la desaparado di ta floro provokis sucedanta chanji dum milioni di yari.

Certe Vu povas pensar, ke omno esas la rezulto di esploradi di extravaganta ciencisti, qui ne konocas la real aferi o di filmi di Hollywood, ma... pensez nun: ante kelka monati, forsan un yaro, ulu chasis vespertilio, qua pose esus exotika manjajo en chiniana merkato. Onu savas, ke vespertili ne maladas se li esas infektita da virusi, ma ca fluganta mamiferi ya povas transferar sua virusi aden homi, qui certe maladeskas.

Kom dicite, ante kelka monati ulu chasis ta vespertilio, infektita da viruso. La vespertilio finis en merkato dil urbo Wuhan en Chinia, kom exotika manjajo ed ulu manjis ol. Hodie, kelka monati pose, la mondo chanjis pro ta mikra fluganta mamifero quan ulu, ul-die, chasis.

Quo esas Laikismo ?

Antonio Gómez, Prezidento di Europa Laika

(Tradukita da Donald Gasper.)

Internaciona helplingui, laikismo, federalismo, republikanismo ed edukado laika esas koncepti qua, en granda mezuro, esas ligita al mondo dil dek-e-nonesma yarcento e formacas parto dil ideo generala di progreso sociala ube lo komuna e ne lo partikulara orientizas la politiko. Ne per acidento omna ica koncepti esas unionita historiale al momenti suprema demokratiala dil historio di nia lando. Konfrontita ad ica koncepti di progreso esas la koncepti reaktema; konfrontita al ideo di internaciona helplinguo esas la obligaleso di un linguo oficala nacionala super la altri (en nia kazo la hispana super la katalana, la baska e la galiciana) ed, en la mondo, la angla super omna altri; konfrontita al laikismo la ideo dil naciono konfesionala katolika, konfrontita al federalismo libera dil populi e nazioni la ideo dil centralismo politikala en un unika naciono, konfrontita al republiko komuna por omni la ideo di monarkio aristokratata, e konfrontita al skolo laika, la skolo partikulara katolika.

Definitive, la temo esas konfrontar la ideo di lo bona komuna al partikularismo. Ne esas acidento ke Esperanto, kom un dil unesma internaciona helplingui en Hispania, esis sustenita e divulgita en nia lando da personi quale Pi i Margall, qua esis la prezidento dil unesma hispana republiko.

Laikismo esas koncepto qua esas ligita al ideo dil libereso dil koncienco kom la unesma libereso individuala de qua la altri (libereso di expreso, di manifesto, e.c.) esas derivita e signifikas ke nulu darfes esar molestata pro sua idei, kredi o opiniononi. Ol postulas socio di libera pensado e ne socio kun cenzuro o kun endoktrinizo.

Desfortunoze, ni esas de lando ube dum preske sua tota historio on fulis libereso di koncienco. Konsiderez, ke la lasta persono kondamnita a morto en Europa dal Inquiziciono esis la docisto Cayetano Ripoll en 1826, kondamnita pro lua refuzo inkulkar la doktrino katolika al infanti di skolo en Valencia. O la fakto ke la unika religio posibla e obligala dum centi de yari esis la katolikismo e ke ankore hodie la hispana stato duras mantenar la eklezio katolika kom religio quaze oficala.

CAYETANO RIPOLL
1778 - 1826

Un ideo centrala dil laikismo esas to dil edukado laika, qua signifikas skolo komuna, kritikala-rationala e di libera pensado serchanta la developo autonoma di pueruli e puerini, ne sub parametri di endoktrinizo ma per libera developo dil personaleso. Ol esas ideo di skolo komuna por omni qua ne fomentas desegaleso, quale shaminde eventas en nia lando ube la katolika *colegios concertados* (privata ma statale subvencionata skoli) erodas la skoli publika e fomentas desegaleso sociala. La ideo ke la infanti povas esar edukita segun la konvinkesi religiala od ideologiale di lia genitori, ne nur esas anomalajo pedagogiala, ma iras anke kontre egaleso e la libera developo dil personaleso humana.

Egale, laikismo signifikas koncepto di radikal egaleso en la senso ke omna personi mustas havar aceso al yuri sen diskriminado ed ico signifikas refuzo di diskriminado pro irga motivo. La egaleso sen diskriminado signifikas universalismo e la ideo ipsa di lo komuna. Un ek la lukti por egaleso dil maxim granda importo historiala esis to dil mulieri qua hodie reklamas egaleso plu reala e ne sole formala o civila. Ne esis per acidente ke la unesma feministi hispana en la historio esis laikisti, republikani e advokati di internaciona helplingui.

Laikismo signifikas anke ideo di orientizo universalista dil autoritati publika ed un qua ne favorizas interesi partikulara. En ica senso saneso publika, edukado publika universala, pagi sociala quale pensioni, e.c. devas esar vidata kom momenti suprema en la progreso sociala qua esas sustenata en la ideo di lo komuna e qua shaminde hodie esas menacita da la intencita privatigo di ica servi publika, fomentante desegaleso sociala.

La ideo di laikismo esas la ideo dil Republiko e plu konkrete dil atributo populala dil Republiko. Esas lukto permanenta por inkluzar en la Republiko lua slogani ideala, qua esas: libereso, egaleso e frataleso. La etimologio ipsa dil vorto laikismo koroboras ica afirmo. Fakte, la vorto laikismo derivas del greka vorto *laos* plus la sufijo -ico qua signifikas ‘relativa a’. Do ol signifikas ‘dil popolo’. La vorto *demos* anke signifikas ‘populo’ en la greka ma referas a popolo en senso politikala (demokratio, e.c.). To signifikas ke *laos* esas la popolo generale, dum ke la vorto *demos* signifikas popolo politikala, to esas civitano. *Laos* esas plu inluziva pro ke en ta epoko mulieri, sklavi ed exterlandani, exemple, esis exluzita del civitaneso e ne esis *demos* nek partoprenis en la demokratio: Li esis *laos*.

Ni povas establisar precepto di laikismo: Quante plu populara esas republiko tante plu laika ol esas e quante plu oligarkiala esas republiko tante min laika ol esas. Fakte, republiki oligarkiala esas min laika ed esas ibe ube la ideali di laikismo di egaleso, libereso e frataleso esas plu lontana. Laikismo aspiras a republiko populala.

Por savar plu multe vizitez nia retsituo laicismo.org e abonez gratuite a nia buletino diala.

Ka Vu prizas la revuo? Se yes, ni invitas a Vu kunlaborar en ca projeto. Artikli, imaji, rakonti, informi, e.c. esas bonvenanta. Komprene de Vu anke darfas facar e sendar Vua kritiki al editerio. Totcerte, ni lernos per Vua konsili.

Kontaktez kun *AD-AVANE !* per l'elektronikal adreso a:

idosocietohispana@hotmail.com

Idala Niuzi en Hispania

Adaptita da nia amiko Antonio MARTÍNEZ balde aparos, editota da Hispan Ido-Societo, la populara infantala rakonto “*La Museto Pérez*”. Ca rakonto esas uzata da preske omna hispaniana genitori por facar mikra donaceto ad infanti kande l’unesma denti falas. La naracuro ne esas tro longa, pro co aparos en la idala texto anke tot-kolora desegnuri.

Nia amikino Pilar GARCÍA, plus kelka laborala kompani, sendis sua afabla saluti en ido-linguo okazione dil nova yaro. Multa danko ad eli, precipe nun, nam eli flegas maladi en hospitalo pro la kron-viruso. PILAR, omna idistaro aplaudas tua granda laboro e ni deziras por Tu fortuna e saneso.

Nia amiko Antonio MARTÍNEZ trovesas inter la kandidati por okupar ul posteno en la Direktanta Komitato dil Uniono por la Linguo Internaciona IDO. Votin onu recevos til la 30ma di marto 2020.

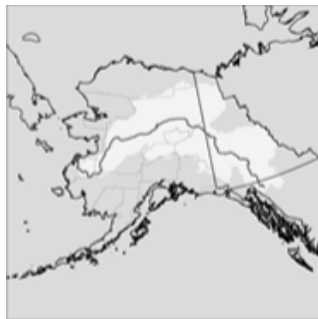
Se Vu deziras parto-prenar en hispana idala grupo en la sociala reto *WhatsApp* ne hezitu kontaktar kun Hispan Ido-Societo per la ret-adreso:

idosocietohispana@hotmail.com

La Fazi dil Luno

Tradicionala rakonto Inuit

Multa tempo ante nun, ye ula vilajeto an la rivero Yukon vivis quar fratuli ed un fratino. La maxim yuna fratulo esis la lud-kompanio dil fratino. L'altra fratuli esis granda chasisti e dum l'autuno li tranlojis al litoro, nam li habitis proxim la maro ed dum la printempo li iris aden la montaro por chasar karibui. La maxim yuna fratulo nultempe akompanis lia fratuli, nam li konsideris lu kom lenta ed ociera.

Ulanokte, la fratuli arivis al vilajeto, tre fatigita tra longa chaso-jorno, la infantino iris por adportar manjaji al Kashim (Asambleo-domo), ube la chasisti repozis e dormis dum ta dii. Kande el iris til ibe, l'infantino regardis, meze dil agro, un alta eskalero qua arivis til la cielo ed un kordo cirkume. Kurioza, el acenseskis per la kordo. Dum acensar, la maxim yuna fratulo regardis to quon facis lua fratino ed iris rapide avizar lia fratuli.

“Nia fratino acensas nun til la cielo! Nia fratino acensas nun aden la cielo!

“Ho, ociera infanto, pro quo tu vekigas ni per tala mentii? - li dicis.

“Venez e regardez to vi ipsa! Rapide!” – il dicis tro nervoza.

Vere, l'infantino duris acensar per la kordo, quankam el anke portis kun su la manjaji por lia fratuli. La maxim yuna decidis irar pos el e komencis

acensar per la skalero, ma pos kelka tempo il apene povis regardar a lia fratino. Tanta alteso le du frati atingis ke l'infantino divenis suno e lua fratulo divenis luno.

Til nun, il duras persequar el, ma nultempe povabis atingar: vespere, la suno kushas su ye la Westo ed on povas regardar kande la luno aparas ye l'Esto, por irar pos la suno, ma sempre esas tro tarde ed la luno nultempe povas atingar la suno.

La luno, kande ne havas manjaji, divenas plu mikra pro hungro, til ke ni ne povas regardar ol en la cielo. Lore, la suno, la fratino, proximigas a lu e donas la manjaji quin li havis en la korbo por lia fratuli. Pos manjir, la luno magreskas pokope, ma promenas plu lente...pro to, la suno itere iras avan la luno e la luno hungris til ke lua fratini itere donos a lu manjaji. Tale, eventas la fazi dil luno quin ni povas regardar singlamonate

Antonio Martínez

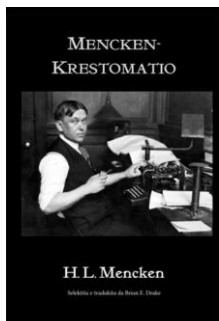
L'altra idala dizionario

TRI-STA

FAR-AONO

Lasta Libri en IDO-linguo

MENCKEN KRESTOMATIO

Esayi, artikli, eprigrami e humuraji da l'usana jurnalisto e skriptisto H.L. MENCKEN, selektita e tradukita da Brian E. DRAKE. Visitez:

<https://archive.org/details/menckenkrestomatio/mode/2up>

LA STRANJA KAZO DI DOKTORO JEKYLL E SIORO HYDE

La famoza romano da Robert Louis Stevenson, tradukta da Brian E. DRAKE.

Visitez:

<https://archive.org/details/lastranjakazodidoktorojekylllesiorohyde/mode/2up>

NOVA VIVO. 22 recepti vejetarala da Max JACOB.

Nova edituro, konforma al unesma ed original edituro de 1934 aparinta che Ido-Centrale en Berlin, nun ilustrita e kelke revizita, kun epilogo da Gonçalo Neves (pri le Jacob ed ulu plusa. Espinho (Portugal) Editerio Sudo 2020. La libro esas deskargebla che:

https://ia802802.us.archive.org/8/items/nova_vivo_22_recepti_vejetarala/Nova%20vivo.pdf

Nia Pioniri

Pedro MARCILLA FERRÚS

Pedro MARCILLA FERRÚS naskis en Albacete en la yaro 1875. Lu lerneskis Esperanto dum l'unesma yari dil 20-esma yarcento, lu esis la societano 460-esma dil Hispan Esperantal Federuro. Lu docis Esperanto en societi laboristala ed anke en l'akademio di Andrés BRAVO DEL BARRIO, un ek l'unesma esperantisti en Hispania, qua pose lernis Ido e dum kelka tempo esis aktiva idisto. Dum ta yari Pedro Marcilla konoceskis a Sioro Alberto GALANT, qua interesis su pri la labori dil Delegitaro e adheris al reformo di Esperanto. Alberto konvikis a Sioro Marcilla e li kune fondis l'unesma idista societo en Hispana e komencis propagandar la internacional linguo dil Delegitaro per la societo "Hispana Mondolinguani", l'unesma idala klubo en Hispania.

Pedro MARCILLA FERRÚS
1875 - 1952

Alberto GALANT e Pedro MARCILLA publisis l'unesma revuo en Ido en Hispania "*LABORO*", ibe Marcilla esis la direktero e Galant la chef-redaktero. Li anke tradukis doco-libro de la franca, ol esis l'unesma libro en Ido en nia lando. En la yaro 1923 Pedro MARCILLA chanjis sua hemo aden Barcelona, ek la profesionala vido-punto lu esis kontadisto en fabrikerio, ibe lu laboris matine e pos-dimeze, ma dum vespero e nokto lu laboris sen-cese por Ido. De Barcelona lu sendis konstante artikli a hispana jurnali e respondis la ataki, quin kelke-tempo onu recevis kontre Ido.

En la yaro 1927 onu fondis la Hispana Ido Societo, di qua Pedro MARCILLA esis vice-sekretario, pose lu divenis prezidero e sempre lu esis en la komitato. En la yaro 1931 Marcilla en Manuel ESCUDERO publisis la vortaro Ido-Hispana dum ta yari lu ank esis redaktero dil revuo “Ad-avane”.

En la yaro 1933 fondesis la Iberiana Ido-Federuro, qua balde divenis la Hispana Federuro dil Amiki dil Linguo Internacional, di qua Pedro MARCILLA esis un ek la maxim aktiva membri. Marcilla en Barcelona e la suisia idisto J. KREIS SCHENEEBERGER en Madrid, li ambe esis la anmi di Ido linguo en Hispania, ta-tempe plu kam 100 homi sequis korespondal kursi dil linguo internaciona.

Frontispicio dil revuo *LABORO*, ibe Pedro MARCILLA laboris kom direktero.

En la yaro 1936 komencis en Hispania la civitanala milito, S-ro KREIS revenis aden Suisia, idisti qua trovesis en la “nacionala” flanko mustis cesar propagandar la linguo, kelka ek li mortis ocidita, exemple en Asturia ed en Valladolid. Ti qui habitis en zoni sub la republikal guvernierio ankore povis propagandar ed uzar la linguo, ma la florifanta epoko di Ido linguo en Hispania cesis. En Barcelono e Valencia mikra grupeti di idisti darfis uzar l'internacional linguo, mem en Barcelono eventis kursi di Ido en la yaro 1937.

Ma, en la yaro 1939, pos la militistala triumfo dil generalo Franco, omna agadi celantar propagandar o docar nia linguo esis interdiktata. Ma, kom dicata da altra hispan idisto Robert CASTELLÓ *“tam longe kam restos Marcilla, ne mortos Ido”*. Yes, dum ica tempo Pedro MARCILLA preparis hispan Ido-vortaro ed anke kompendio di gramatiko, qua regretinde perdesis en la imprimerio dum la milito.

En la yaro 1951 Pedro MARCILLA sucesis rikonstitucar la Hispan Ido-Federuro. E se ni parolas pri l'internacional aktiveso di sioro MARCILLA, ni devas dicar, ke lu esis membro dil unesma Idista Akademio e dil Direktanta Komitato di ULI. En l'Akademio lu esis sekretario e, pos la morto dil Sioro G.H. Richardson en la yaro 1951, onu elektis a Pedro MARCILLA kom prezidero dil Akademio til lua morto en la yaro 1952 en Barcelona.

Pedro MARCILLA FERRÚS
en lua lasta vivo-yari.

Segun skribis Alberto GALANT, kompano di Sioro MARCILLA dum l'unesima yari di Ido en Hispania, *“pro la morto dil Akademiano Marcilla, la Idismo perdis sua precipua propagero en Hispania”*. Joaquín FERRERES, altr importanta idisto en Hispania dicit pri Marcilla, ke *“lu reprezentis la cerebro dil Ido-movado”*.

Un dil skopi dil Hispan Ido-Societo esas dis-konocigar la historio dil Ido-movamento en Hispania. Se Vu havas informi, konocas historii, posedas fotografuri e.c. pri la linguo Ido e la idista movamento en Hispania, kontaktez kun nia asociuro:

idosocietohispana@hotmail.com

Rezistos Me !!!

Hispania, ye la 14-ma di marto 2020, la guvernierio deklaris la alarm-stando en la tota lando pro la kron-virusala malado, qua minacas infektar ad omna habitanti. Unesme, ca situaciono duos 15 dii, ma pose altra plusa 15 dii esas pluigata. Ni, hispaniani, darfes esar sur-strade nur se eventas justifikata cirkonstanci. Ni, hispaniani, singla vespero ye la 20:00-ma horo esas en la balkoni, ibe ni aplaudas e homajas ad nia mediki, flegisti ed omna homi qui sorgas pri ni dum ca dii. Ni anke kantas en la balkoni kanzono kun la titolo “*Resistiré*” (Me rezistos). Yen la traduko aden Ido-linguo (Onu povas askoltar la muziko en:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZchBy1ReFic>

Kande esos perdita mea turniri,
kande me dormos an la soles’,
kande ono klozos omna ek-iri
e la nokto troblos mea quietes’.

Kande nia mond’ esos terora,
kande l’*enemiko* ya esos me,
kande sentos me vea voco fora
E vundos memori sen iustes’.

Kande pro l’*silenco* me pavoros,
kande me ne povos stacar,
kande rebeleskos mea memoro
ed ol esos pronta por vinkar.

Kande men asaltos la foleso,
kand omno rezultos kontre me,
kande diablo atingos sua neceso
O se ul-foye eventas tua absentes’.

REZISTOS ME, ya fiere kontre omno,
Me esos forta e feroza kun granitatra pel’
e quankam suflos forte la vivala venti,
junko faldebla me esos pronta
ma me stacos sempre fier’.

REZISTOS ME, por durigar mea vivo,
Toleros me la bati e luktos kun esper’.
Quankam frakasos revu alt-bruise.
REZISTOS ME, REZISTOS ME.

Gramatikala Pagino

Oportar – Devar - Mustar

A veces tenemos tendencia a traducir directamente del español, sin darnos cuenta de que en otros idiomas, y eso también ocurre en Ido, hay verbos que tienen un matiz distinto al de su traducción directa del castellano. Esto nos ocurre cuando utilizamos el verbo DEBER, en el sentido no de tener una deuda, sino de encontrarnos ante una obligación o una recomendación.

En la lengua Ido no es lo mismo estar obligado a hacer algo, que ser recomendable hacer algo o incluso que ese algo resulte oportuno, pero no un deber. Para comprender bien estos matices vamos a estudiar hoy tres verbos: DEVAR, MUSTAR y OPORTAR.

Empecemos por **DEVAR**, que es el que, al menos literalmente, más se parece al “deber” español. “*Devar*” implica obligación, pero no ocurre nada si no se lleva a cabo, tan solo que sería inoportuno, es lo que en español traducimos por “deber de”, representa una obligación sí, pero no en su grado máximo. Veamos algunos ejemplos:

- Ni devas obediar nia genitori.
Nosotros debemos de obedecer a nuestros padres.
- Se tu deziras flegar tua saneso, unesme tu devas ne fumar.
Si deseas cuidar tu salud, en primer lugar debes de no fumar.

Vemos que nos encontramos con dos deberes, con dos obligaciones, pero el sujeto obligado es libre de llevarlas a cabo o no.

El verbo **MUSTAR** implica una necesidad imperiosa y no se contempla el incumplimiento de la obligación. A veces la necesidad viene entendida por la propia idea expresada en la frase, ejemplo: *ni mustas mortar* (debemos morir... eso es algo irremediable). O a veces la necesidad se la viene impuesta por quien emite la frase, ejemplo:

- La soldati ne mustas submisar su.
Los soldados no deben rendirse.

Físicamente pueden hacerlo, es decir los soldados pueden rendirse, pero la orden, que no la recomendación, es que no lo hagan. Si usáramos en la frase de los soldados el verbo “devar”, sería poco más que una recomendación y no una orden. Digamos que “mustar” tiene más intensidad que “devar”, equivaldría a nuestro “deber” (recuerda que *devar* sería “deber de”) o incluso a “tener que”.

Hemos visto que los verbos *devar* y *mustar*, llevan un sujeto: “*Ni devas obediar.... La soldati ne mustas submisar su*”. Veamos ahora un tercer verbo de esta misma familia en la que el sujeto es algo impersonal, sería la propia idea que se expresa, es el verbo **OPORTAR**, que en español se podría traducir por “ser oportuno”.

Veamos algunos ejemplos:

- Oportas studiar multe se onu deziras aprobar la exameni
Es oportuno estudiar mucho si se desea aprobar los exámenes.

Aquí no indicamos que sea un deber ni una obligación inexorable, se trata tan sólo de un consejo.

Al verbo “oportar” le sigue un infinitivo si deseamos algo genérico y aplicable a todos. En el ejemplo anterior se dice que “oportas studiar” (es oportuno estudiar) y eso resulta aplicable para el alumno A, para el B y así para todo el mundo, se trata de algo generalizable.

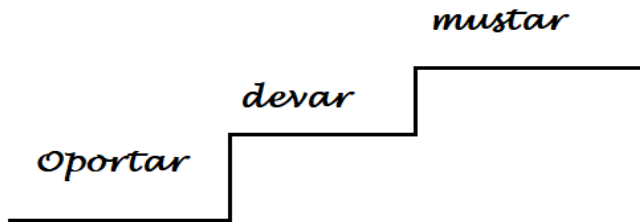
Pero si deseamos indicarle a alguien en concreto, o a un grupo definido, que es oportuno hacer algo, el verbo no iría en infinito sino que usaríamos la forma “EZ” del verbo. Se trata de esa forma que se suele

denominar imperativo, pero que en esta ocasión equivaldría al subjuntivo español. Así:

- Oportas, ke tu studiez multe se tu deziras aprobar la exameno pri matematiko.
Resulta conveniente que estudies mucho si es que deseas aprobar el examen de matemáticas.

Aquí la oportunidad expresada por el verbo que sigue a “oportas” se refiere a una persona, o a un grupo de personas, en concreto y no es genérico. Del ejemplo se entiende que Tú tienes que estudiar mucho, pero no se dice nada para el resto.

Por último y para terminar de aclarar el uso de los verbos: *oportar*, *devar* y *mustar*, vamos a imaginar una escalera en la que en cada escalón se suba de intensidad la necesidad de algo:

El hablante es libre de utilizar cualquiera de ellas, dando a entender con el verbo elegido el grado de intensidad mayor o menor del deber.

Pongamos un ejemplo actual: si en esta cuarentena que vivimos en casa nos duele la cabeza porque nuestros hijos no paran de gritar, podemos empezar diciéndoles:

- Oportas, ke vi silentez nam me bezonas quieteso por studiar.
Es oportuno que guardéis silencio porque necesito tranquilidad para estudiar.

Pero si siguen haciendo ruido vamos a subir al verbo *DEVAR*:

- Mea kara infanti, vi devas silentar nam me bezonas quieteso.
Mis queridos niños, debéis de guardar silencio porque necesito estudiar.

Naturalmente no os harán caso y el jaleo seguirá, así que subiremos más la intensidad, tienen que callarse sí o sí, así que diremos:

- Silentez ! Vi mustas ludar plu tranquile nam me bezonas quieteso.
¡Callaos! Debéis (tenéis que) jugar más tranquilamente porque necesito tranquilidad.

¿Te harán caso? Lo dudo. Así que ármate de paciencia o inventemos un nuevo verbo que sea más intenso que “*mustar*”, si lo encontráis escribidnos. ¡ Feliz cuarentena en casa !

Para los lectores hispano-parlantes que quieran introducirse en el aprendizaje de la lengua internacional IDO, les recomendamos el curso que podrán encontrar en:

<http://kanaria1973.ido.li/mikrakurso.html>

• Por ti qui ja povas lektar e skribar en l'internacional linguo IDO, ma deziras par-lernar ol, ni konsilas la kurso:

<http://kanaria1973.ido.li/publikaji/kurso2.pdf>

Ni parolez pri ...

Letri

Letro esas la skriburo quan onu sendas a persono absenta, por komunikar a lu to quon onu ne povas dicar a lu. En la hispana linguo la tradukuro esas “carta”, ma anke per ca vorto en la hispana anke povas significar “ludo-karto”, tamen hike nul tradukuro o frazo aparas relatanta a ta signifiko.

Carta de amor: *amor-letro*

Carta de recomendación: *rekomendo-letro*.

Carta sin franqueo: *ne-afrankita letro*.

Buzón para cartas: *letro-buxo*.

Carta autógrafa: *autografa letro*.

Cartero: *postisto*.

Carta de crédito: *kredito-letro*.

Sobre de una carta: *letro-kuverto*.

Carta de despido: *dokumento por des-employigar*.

Carta de un restaurante: *disho-listo*.

Comer a la carta: *dinear ye selekto*.

Dar carta blanca: *donar plenipotenco / donar plenlibereso*.

Amor por cartas, promesas falsas:

Certigar per letri amoro esas donar promisi sen valoro.

POEZIO

Deziro

Nur tua varma kordio
e nul plus.

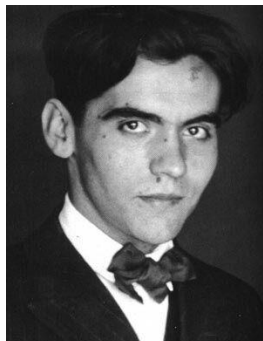
Mea paradiz' agro
Sen naktigalo
Sen liri,
Quale diskreta fluvio
E fonteneto.

Sen la sporno dil vento
Sur la foliaro,
Anke sen la stelo deziranta
Esar folio.

Enorma lumo
Qua esus
Lampiro
Di altra
En agro plen
De ruptita regardi.

Nuda ripozeyo
Ibe nia kisi,
Sonora spoti
Dil eko,
Apertus su fore.

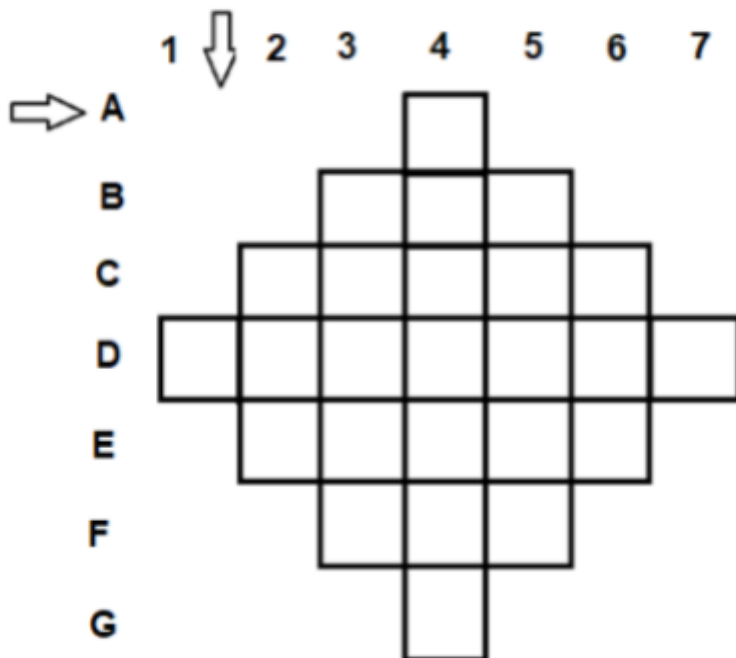
E tua varma kordio,
Nul plus.

Da:
Federico García Lorca
1898 - 1936

Trad. J.M.R.H.

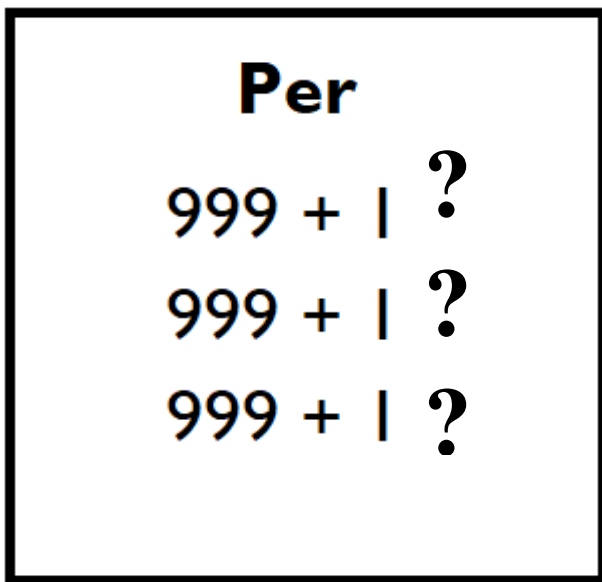
VORTALA DISTRAKTILO

- A. En la automobili di Francia.
- B. Noto kinesma di la “do”-gamo, bemoloza.
- C. Inverse, Qua ne atingas la dimensiuni ordinara, partikulare pri longeso, alteso, qualeso o quanteso.
- D. La persono qua prizas e kultivas, por sua plezuro propra, ta o ca arto, cienco, e.c.
- E. En adjektiva formo, afeciono pasionoza di altra persono.
- F. Metalo tre precoza.
- G. Konjunciono qua indikas alternativo.
1. Prepoziciono quan onu uzas por indikar la skopo di la ago.
 2. En adjektiva formo, ligo, per sua kordio, ad ulu.
 3. Ponder-unajo di la metro-sistemo.
 4. Parto de cirklo, qua inkluzesas inter arko di la cirklo-kurvo, e du radii trasita til la extremaji di la arko.

5. Titulo quan onu donas, pro politeso, ad omna adulti.
6. Inverse e sen la lasta litero, instrumento uzata da la homo por atakar o por su defensar.
7. Quaresma vokalo.

HIEROGLIFO

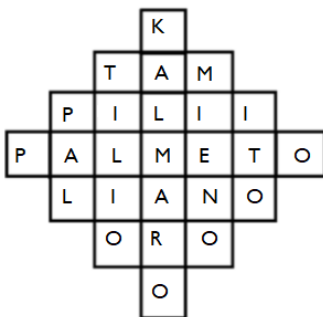

Quale onu transportis la vunditi ? _____

La solvuri aparos sur la proxima numero dil revuo. Se tu kapablas solvar amba enigmi, plez sendar oli a: idosocietohispana@hotmail.com

Solvuri dil pasinta numero

Vortala Distraktilo

Hieroglifo

La propozata frazo esas: “La nazioni mustas evitar ol”

Sur la imajo aparis la duimo di lito, do mi-lito.

Solvuro: La nazioni mustas evitar ol: **MILITO**.

LERNEZ

IDO

LA

LINGUA

POR OMNI